

KAREL KRYL

KNÍŠKA KARLA KRYLA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Pieta

V rohu náměstí
kousek od nádraží
pod černým baldachýnem
komínem vytvořeným
němá bolestí
stála nad drenáží
Madona s mrtvým synem
umučeným

Stojíce u Piety
kouřili cigarety
a šnapsem žízeň hnali
kilometr klusem
Kuplety z kabaretu
zpívali pro Piety
a když je dozpívali
otřásli se hnusem

Stála zmatená
nenadálým hlukem
na ruce déšť jí padal
jak slzy velekněze
trochu zděšená
podnapilým plukem
co vůbec nevypadal
na vítěze

Měli monstrance
cestou nakradené
a snímky pro rodiny
jež léta neviděli
Místní sebrance
válkou nakažené
tu trochu zeleniny
záviděli

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Jedná se o začátek básně Pieta, která se nachází ve druhé polovině sbírky.

- ve sbírce se objevují básně milostné, převažuje politická poezie
- básně jsou ve sbírce seřazeny do tematických celků (vedle sebe jsou básně o dívkách, o válce, o Srpnu 1968), ale jednotlivé oddíly nejsou nijak označeny
- písňové texty jsou proloženy několika bezejmennými krátkými básněmi, po básni vždy následuje jeden z linorytů z cyklu Ruka (celkem 10)
- autor nepoužívá interpunkční znaménka (. ani ,)

[Hannibal](#) – volný verš, polytematická báseň

[Potkal jsem svou tchýni](#) – pravidelný rým, jedna z mála veselých básní, o tchyni se zálibou v alkoholu
→ rýmovaná anekdota

[Kostelní věž](#) – schéma ABABC, píseň hospodských povalečů

Píseň na objednávku – střídavý rým, dadaistický text o mořském panicovi

[Zvěrokruh](#) – střídavý rým, o dívce, která věřila vztahům podle horoskopu

[Gulášová polívka](#) – sdružený rým, veselá báseň o dívce, která se nechovala jako dáma

[Tragédie s agentem](#) – střídavý rým, příběh bohaté zebračky

[Píseň pro blbouna nejapného](#) – střídavý rým, dadaistická báseň inspirovaná zoologií

[Slečna Periferie](#) – volný verš, báseň popisující vše, co je vidět při procházce

[Blues pro papírový děfče](#) – pravidelný rým, smutné blues oslovující malé děvče

- [Hanina](#) – schéma AABBC, milostná báseň, vyznání lásky Hanině
- [Ellena](#) – střídavý rým, básník popisuje dívku, kterou má rád
- [Kateřina](#) – střídavý rým, o rozchodu bez důvodu
→ báseň o tom, že se nic nemá přehánět
- [Monika](#) – pravidelný rým, básník sleduje Moniku u vody
- [Píseň pro Zuzanu](#) – pravidelný rým, je popisována snaha složit píseň pro dívku
- [Zpívání pro Miss Blanche](#) – střídavý rým, vyznání nedostupné Blance
- [Prsten s kamejí](#) – pravidelný rým, básník přichází s omluvou za svou dívku, ta ale neotvírá
- [Svíčky](#) – pravidelný rým, popis básníkovy večera
- [Balada Manoně](#) – volný rým, milostná báseň inspirovaná Nezvalovou Manon Lescaut
- [Žalm za Marilyn Monroe](#) – pravidelný rým, báseň inspirovaná krásou MM
- [Blátivá stráž](#) – pravidelný rým, smutné loučení s dívkou Alenou
- [Stín topolů](#) – pravidelný rým, popis rána ve městě
→ báseň „otrava“
- [Deštivý den](#) – volný rým, popis smutného deštivého dne
- [Spásonosný song](#) – ABCABC, apel na slečnu, aby byla mravně čistá
- [Vánoční](#) – ABCAB, smutná báseň o tom, jak o Vánocích jeden člen chyběl (důvod však neznáme)
Píseň o klice – pravidelný rým, vyprávění o někom, kdo vzpomínal na lásku
- [Přeludium](#) – střídavý rým, píseň o monstrech, která jsou běžně k vidění (narážka na zkažené lidi)
- [Nevidomá dívka](#) – střídavý rým, balada o slepé dívce, která sní na lavičce
- [Romeo a Julie](#) – střídavý rým, balada o tom, jak láska v manželství vyprchá
- [Důchodce](#) – střídavý rým, balada o chudobě a zchátralosti starých lidí
- [Pasážová revolta](#) – střídavý rým, báseň o snahách mladé generace za totality
→ „šachová báseň“
- [Nechej ho spát](#) – střídavý rým, balada o zabitém muži
- [Tráva](#) – střídavý rým, nářek nad současným světem
- [Král a klaun](#) – rým obkročný, příběh krutého krále a klauna, který královo počínání zděšeně sledoval
- [Anděl](#) – střídavý rým, fantaskní příběh muže a anděla s ulomenými křídly
- [Buffalo Bill](#) – sdružený rým, dadaistická báseň (motiv maturity, profesora, matky)
- [Srdce a kříž](#) – postupný rým, báseň s válečnou tematikou
- [Pieta](#) – postupný rým, o nechutném chování vojáků, kteří se vrací po letech domů
- [Pušky a děla](#) – AABC, smutná píseň vojáka v poli
- [Morituri te salutant](#) – postupný rým, znovu vojákova smutná píseň
→ báseň o zacházejícím slunci
- [Píseň neznámého vojína](#) – postupný rým, promluva muže zabitého v boji vyjadřuje jeho nenávist k válčení
- [Lásko](#) – střídavý rým, voják přiznává, že jeho milenkou je válka
- [Salome](#) – sdružený rým, příběh překrásné svůdné dívky z Nového zákona
- [Habet](#) – střídavý rým, habet = zvolání ze starověkého Říma, když gladiátor dostal zásah
- [Pitomý chanson](#) – AABCCB, píseň s biblickými motivy
- [Kain IX.](#) – volný rým, promluva novodobého bratrovraha
- [Žalm 71](#) – střídavý rým, mluvčí hovoří o své zkažené generaci
- [Jeřabiny](#) – ABCBC, balada o lásce, která skončila
→ báseň o autonehodě
- [Bratři](#) – postupný rým, reakce na události srpna 1968
- [Bratříčku, zavírej vrátka](#) – střídavý rým, útěšná píseň reagující na rok 1968
- [Ruská ruleta](#) – střídavý rým, pocity lidu po Srpnu
- [Znamení doby](#) – postupný rým, obžaloba lidí z nadšení komunismem a následné apatie
- [Dědicům Palachovým](#) – postupný rým, žalozpěv nad současnou situací
- [Pochod gustapa](#) – střídavý rým, ironická píseň o chování lidí
- [Ruka je most](#) – postupný rým, báseň založená na metaforách
→ ironická báseň inspirovaná kolejiemi

Ve jménu humanity – střídavý rým, využití biblických motivů
Nehažte kamení – postupný rým, osobní zpověď, asi je lidmi považován za blázna
Tak jenom pojistit – postupný rým, melancholická píseň o lásce
Hle, jak se perou – střídavý rým, báseň o (českých) politicích
→ báseň o věznicích
Co řeknou? – střídavý rým, báseň osočuje ty, kdo mění názor
Marat ve vaně – střídavý rým (1. sloka), o osobnostech, které sebrala smrt v mladém věku
Bílá hora – postupný rým, situace po válce je ještě horší než před ní
Rakovina – střídavý rým, žalozpěv nad současnou situací
Veličenstvo Kat – střídavý rým, báseň o tom, jak to funguje v zemi, kde vládne kat a lůza
Divný kníže – střídavý rým, popisuje vzhled a chování podivného muže, který chodil zemí
31. kolej – postupný rým, o nadějích, které odjíždějí i přijíždějí jako vlaky
Maškary – postupný rým, o cirkusových směšných postavách = lidech
Dachau blues – AABCC, lyrická báseň plná smutku a zoufalství
Bludný Holanďan – střídavý rým, mnohotematická stěžovačná píseň
Pták Noh – postupný rým, smutná píseň s dadaistickými motivy
Hlas – střídavý rým, něčí hlas sděluje lidem různé zprávy, zní všude
Pomník slzy – hravá báseň s výčty věcí

- **téma a motiv**

téma: pieta = zobrazení Panny Marie s tělem Ježíše Krista v klíně
motivy: ztráta, děs, alkohol, rodina

- **časoprostor**

čas: když přšelo a u Piety stáli vojáci
prostor: „v rohu náměstí / kousek od nádraží / pod černým baldachýnem“

- **kompoziční výstavba**

Úryvek se skládá ze čtyř slok a děj je řazen chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

poezie
Většina básní/písní je lyrickoepických, některé jsou lyrické.
básnická sbírka / písňové texty

- **lyrický subjekt**

er-forma, ich-forma
V básni se neprojevuje, je nezaujatým pozorovatelem děje.

- **postava**

Pieta – socha, nemá bolesti ze ztráty a mučení syna, zmatená hlukem, zmoklá
vojáci – kuřáci, pijí šnaps, zpívají, s sebou mají nakradené věci, stýská se jim po rodinách, závidějí lidem jídlo

- **vyprávěcí způsoby**

V úryvku nejsou využity žádné vyprávěcí způsoby.

- **typy promluv**

Celý úryvek se skládá z pásma vypravěče (lyrického subjektu) v er-formě.

- **veršová výstavba**

Úryvek se skládá ze čtyř slok po 8 verších.

A, B, C, D, A, B, C, D – rým postupný

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

slova cizího původu	<i>baldachýn</i> (nebesa nebo stříška nad něčím), <i>kuplet</i> (jednoduchá žertovná píseň), <i>monstrance</i> (ozdobná schránka)
termín	<i>drenáž</i> (odvodňování pozemků)
přechodník	<i>stojíce</i>
nespisovné slovo	<i>šnaps</i> (kořalka)
expresivní vyjádření	<i>místní sebranka</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metafora	<i>černý baldachýn vytvořený komínem</i>
metonymie	<i>němá bolestí</i>
paradox	<i>Madona nad drenáží</i>
přirovnání	<i>jak slzy velekněze</i>
epiteton	<i>podnapilý pluk</i>
personifikace	<i>šnapsem hnali žízeň</i>
nadsázka	<i>hnali žízeň kilometr klusem</i>
oxymóron	<i>zpívali pro Pietu</i>
metonymie	<i>otřást se hnusem</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století

Karel Kryl (1944–1994)

- český písničkář, básník, novinář, výtvarník
- narodil se v Kroměříži v rodině knihtiskaře (tiskárna byla zlikvidována r. 1949)
- navštěvoval ZŠ v Kroměříži a Novém Jičíně, maturoval na Střední průmyslové škole keramické v Bechyni
- pracoval jako kvalitář a palič v keramickém závodě, výtvarník, soukromý zemědělec a asistent scény v Československé televizi
- od r. 1968 písničkářem na volné noze
- r. 1969 se nevrátil z festivalu protestních písničkářů v SRN → pracoval pro Svobodnou Evropu jako redaktor, používal pseudonym Jan Šebesta
- v Mnichově vystudoval dějiny umění a žurnalistiku
- pořádal turné pro české emigranty po celém světě
- po roce 1989 žil střídavě v Praze a v Mnichově
- zemřel v Mnichově na srdeční infarkt
- stal se legendou

- jeho básně a texty písní vycházely v samizdatu
- byl ovlivněn tvorbou malých scén, např. Jiřím Suchým
- texty obsahují niterné výpovědi, sociální tematiku, nostalgii, romantiku
- Kryl zaujímá pozici klauna, společenského kritika, barda, pacifisty
- v textech se objevují mytologické a pohádkové motivy, symboly
- typické jsou překvapivé rýmy, složitá metaforika

Zpívá Karel Kryl – úplný soubor písňových textů, sestavil Standa Zárybnický

Slovíčka – lyrickoepická skladba, vyjadřuje pocity v emigraci

Zbraně pro Erato – báseň opěvující Rimbauda

Z mého plíživota – sbírka s prvky dadaismu

7 básniček na zrcadlo, 8.–12. básnička na zrcadlo, Pochyby – sbírky s vlastními ilustracemi

17 kryptogramů na dívčí jména, Amoresky

hudba:

Bratříčku, zavírej vrátka, Rakovina, Maškary, Carmina resurrectionis, Karavana mraků, Plaváček, Ocelárna, Dopisy...

- **literární / obecně kulturní kontext**

Literatura v letech 1968–1989

- 21. 8. 1968 – vpád vojsk Varšavské smlouvy, 1969 – počátek normalizačního procesu
- likvidace všech nekomunistických periodik
- opět zákazy publikace (Kundera, Havel, Tigris, Vaculík, Lustig, Škvorecký... = Index)
- odchody do emigrace (Škvorecký, Tigris, Kundera, Kohout, Lustig, Salivarová, Kryl...)
- vznik samizdatové literatury a exilových nakladatelství
- rok 1977 – prohlášení Charta 77: celonárodní dosah, mluvčí Václav Havel, Jan Patočka a bývalý ministr školství Jiří Hájek, tajně podepisována, signatáři stíháni
- postupně vznikly 3 proudy české literatury:
 1. oficiální – literatura povolená, autoři kvalitní i zprofanovaní (Fuks, Körner, Páral...)
 2. samizdatový – díla vycházející tajně, opisovaná na stroji (Vaculík – edice Petlice)
 3. exilový – tvorba autorů žijících v emigraci i tvorba autorů, kteří nemohli publikovat doma (Lustig, Škvorecký, Kundera, Kryl...)
- + underground – specifický okruh umělců, především literáti a hudebníci

Exilový proud české literatury po roce 1968:

Arnošt Lustig (1926–2011)

- židovský původ, vězněn v Terezíně, Osvětimi a Buchenwaldu
- r. 1945 utekl z transportu smrti, vystudoval VŠ a pracoval jako redaktor
- r. 1948 byl zpravodajem v izraelsko-arabské válce
- po r. 1968 emigroval, stal se ineditním autorem – žil v Izraeli, poté v USA
- přednášel teorii literatury ve Washingtonu

povídky: *Noc a naděje, Démanty noci, Ulice ztracených bratří*

- zpracovává zážitky z holocaustu, vždy 2 vrstvy – detailní zobrazování nacistických hrůz a vnitřní stavy hrdiny

Dita Saxová, Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou – novely, hrdinky v psychickém vypětí

Miláček – román z izraelsko-arabské války

Milan Kundera (* 1929, Brno)

- básník, dramatik, prozaik, esejista, překladatel
- jeden z nejznámějších a nejprekládanějších českých autorů
- od roku 1975 žije a píše ve Francii, píše česky a francouzsky, přednáší na fr. univerzitách
- r. 1979 zbaven československého občanství, r. 1981 získal francouzské občanství
- po odchodu do Francie publikoval své knihy v nakladatelství Sixty-Eight Publishers – získal mnoho českých i světových cen za literaturu

poezie: *Člověk zahrada širá, Poslední máj* (příběh J. Fučíka), *Monology*

drama: *Majitelé klíčů, Ptákovina, Jakub a jeho pán*

odborné práce: *Umění románu, Zrazené testamenty*

próza:

Směšné lásky – povídkový soubor

Žert – román, student Kahn napíše na pohlednici nevinný žert, ze kterého se vyvine politický problém

Život je jinde, Valčík na rozloučenou, Kniha smíchu a zapomnění, Nesnesitelná lehkost bytí,

Nesmrtelnost – romány

- další romány vyšly pouze ve francouzštině

Josef Škvorecký (1924–2012)

- prozaik, esejista, překladatel, nakladatel
- krátce studoval lékařskou fakultu UK, poté FF UK obor filozofie – angličtina
- učitelem v Broumově, Polici nad Metují a Hořicích
- redaktor angloamerické redakce Státního nakladatelství (pozdější Odeon)
- r. 1969 odjel přednášet do USA a rozhodl se zůstat v exilu – stal se profesorem v Torontu (Kanada)
- zakladatel exilového nakladatelství 68 Publishers (Toronto)
- roku 1978 zbaven československého občanství

Zbabělci – první román s postavou Dannym Smiřickým (autorovo alter-ego) o posledních válečných dnech v Kostelci (= Náchod), zakázáni, směli vyjít až v roce 1964

Tankový prapor, Prima sezóna, Mirákl, Příběh inženýra lidských duší – další romány s Dannym ostatní:

Sedmiramenný svícen, Legenda Emöke, Konec nylonového věku, Hořkej svět

detektivky *Smutek poručíka Borůvky, Konec poručíka Borůvky, Návrat Borůvky, Hříchy pro pátera Knoxe, Lvíče*

poezie: *Nezoufej!, Dívka z Chicaga, Blues libeňského plynojemu*

překlady předních amerických autorů – Hemingway, Faulkner

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

úvahový, vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Knížka Karla Kryla – autor pravopisnou chybu v názvu neobjasňuje, pravděpodobně půjde o známku hravosti, pokus o ozvláštnění

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Většina básní se svým obsahem vyjadřuje k totalitnímu režimu (komunismu) před r. 1989. Tyto básně tedy aktuální nejsou. Básně o lidské hlouposti, slepém poslouchání atd. a milostné básně jsou stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Kdokoli, kdo zažil/rozumí situaci před sametovou revolucí.

- **určení smyslu díla:**

Krylovy písně nahlas sdělovaly názor autora, ale i většiny národa. Písničkáři byli považováni za jakési bardy (mluvčí lidu) v době, kdy se nahlas hovořit nesmělo.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Kryl připravil před svou emigrací knihu básní *Bratříčku, zavírej vrátka*, ta však byla zakázána. Vyšla až roku 1972 v Kolíně nad Rýnem (v exilovém nakladatelství Index) s upraveným obsahem a názvem Knížka Karla Kryla. Obsahuje básně z let 1960–1971.

- **tematicky podobné dílo:**

Jaroslav Hutka: Slova & písně – soubor písničkářových textů

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Desku *Večer s písní Karla Kryla pro český národ* s přezpívanými písněmi Karla Kryla vydal zpěvák Daniel Landa.